

Alpah zlato ali drago kamenje, ni poznalo slovenskega gradiva. Za tako delo daje avtor pobude na najširši kulturnozgodovinski in etnološki osnovi. — Prispavek Gaetana Perusinija »La leggenda dell'ebreo errante in Friuli« prinaša zapisek iz 14. stoletja, ki spominja na to legendo v Furlaniji, ter gradivo o Malhusu v tamkajšnjem ljudskem izročilu.

V drugem delu zbornika o *Ljudskih šegah in igrah* razpravlja Evel Gasparini pod naslovom »L'antagonismo dei koledari« o nasprotstvu med koledniki na podobno široki osnovi gradiva pri Slovanih in izvenevropskih ljudstvih, kot jo poznamo iz prejšnjih njegovih del. Duhovite in drzne povezave v pojasnjevanju spopadov med božičnimi ali pustnimi našemljenimi koledniki pri Južnih Slovanih, ki bi mogli biti odsev nasprotja med ekzogamnimi rodovi, v marsičem prepričujejo, budé pa tudi dvome. — Referat Nika Kureta »Ein Wildemannspiel in Slowenien« seznanja z igro o Divjem možu v Cerknem in jo primerja s tirolskimi ter švicarskimi sorodnimi igrami. — Najobširnejša je v tem razdelku razprava G. Perusinija »Nuovi documenti sul lancia delle cidulis e sui fuochi rituali in Friuli« z obširnimi novimi pričevanji o metanju šib in o kresovih v Furlaniji, pri čemer upošteva tudi slovensko ozemlje. Pa tudi sicer je spis koristen za študij teh šeg pri nas. — O vprašanju, ki ga je kot uvod obravnaval na posvetovanju Giuseppe Vidossi (njegov referat žal ni objavljen, pač pa je vredna pozornosti diskusija, gl. str. 187—8), je ob koncu spregovoril tudi Milovan Gavazzi: »Zur volkskundlichen Erforschung der Beziehungen des Ostalpenraumes und seiner östlichen Grenzgebiete.« Pokazal je, kako segajo nekatere vrvine alpskega značaja v vzhodno in jugovzhodno hrvaško območje. Vse to velja seve tudi za Slovenijo in bi bila med nalogami bodočih posvetovanj tudi ta, da bi obdelali tako celotni značaj alpskega območja pri nas, kot tudi njegove posamezne vrvine. S tem bomo omogočili res smotrno in poglobljeno spoznavanje celotne naše ljudske kulture — in v tem je v mednarodnem smislu veliki pomen pri nas pričetih posvetovanj etnologov vzhodnoalpskega območja. Zato bodi zbornik »Alpes Orientales« eden izmed priročnikov našega strokovnega delavca. Vzpodbuja nas pa to delo tudi k razširitvi na ostala kulturna območja pri nas in na njihove mednarodne zveze.

Vilko Novak

Angelos Baš, Noša v poznem srednjem veku in 16. stoletju na Slovenskem. Ljubljana 1959, str. 1—75, 14 slikovnih prilog.

Razprava z gornjim naslovom je bila pripravljena kot doktorska disertacija za dosego časti doktorja znanosti 6. februarja 1956 in obranjena 6. aprila 1959 na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Pričujoča razprava je kar najkrajši povzetek iz celotnega dela, ki obsega nad 400 strani. Tudi ilustrativno gradivo, ki zadeva obravnavani predmet, je le skromen del sicer zelo obsežnega slikovnega gradiva, številnih kopij in fotografij, ki predočujejo nošo v poznem srednjem veku in 16. stoletju na Slovenskem.

V kratkem uvodu najprej pojasnjuje avtor, da sta obravnavani obdobji nasploh v naši materialni kulturi še zelo malo obdelani, kar velja tudi za nošo. Medtem ko so viri o naši oblačilni omiki za 12. in 15. stoletje razmeroma zelo skopi, pa imamo iz poznega srednjega veka, 14. in 15. stoletja, na razpolago precej gradiva na stenskih slikah in plastikah. V 16. stoletju se spomenikom gotoske upodablajoče umetnosti pridružijo številni pisani viri. Prav ta čas, ki predočuje v sklopu časovnega oblačilnega razvoja zaokroženo enoto, je zamikal avtorja, da ga je obdelal v omenjeni disertaciji.

Ceprav se je avtor, kot sam omenja, na splošno precej naslanjal na Gerambovo delo (Steirisches Trachtenbuch I, Graz 1932, in II, 1935), se v bistvu njegova razprava močno razlikuje od omenjenih dveh del. Tu mu je rabila kot vodilo Schmidova opredelitev o treh plasteh stvaritev v omiki zgornje, srednje

in nižje stopnje. Nedvomno je tak metodološki prijem zlasti pri obravnavanju ljudske noše edino pravilen in nujen.

V prvem delu disertacije, ki je zaradi obilnega gradiva in obsega predmeta daljši, uporablja avtor številne upodabljajoče vire, na osnovi katerih obdeluje vnanjo podobo oblačilne omike, in sicer posamezne dele moške in ženske višje, preprostejše in ljudske noše, kot so pokrivala, suknjiči, ženske obleke, perilo, plašči in ogrinjala, hlače ter obuvala. V drugem delu pa uporablja pisane vire o noši glede na stanovske okvire oziroma razločke v noši 16. stoletja. Po številnih policijskih redih, zapuščinskih inventarjih in oporokah ugotavlja, kakšna oblačila so bila pri nas tedaj v navadi, dalje materiale in cene posameznih delov noše tudi glede na njihov izvor in plačilne možnosti. — Posnetki fresk, ki so dodani na koncu, lepo ilustrirajo delo.

Čeprav je razprava, kot že omenjeno, zelo skrajšan povzetek celotnega dela o noši 15. in 16. stoletja na Slovenskem, si povsem lahko ustvarimo predstavo o tedanji noši, kot so jo upodobili številni znani in neznaní umetniki. Koliko so posamezni avtorji res upodabljali *slovensko* višjo, preprosto ali nižjo nošo, pa je problem, ki ga je vsaj deloma nakazal in skušal rešiti avtor razprave.

Marija Makarovič

Banatske Here. Uredil Milenko Filipović. Posebna izdaja Vojvodanskog muzeja v Novem Sadu, Novi Sad 1958, str. 426.

Med redne objave, kakor je »Rad Vojvodanskih muzeja«, je Vojvodinski muzej v Novem Sadu uvrstil tudi izdajanje izrednih del. Sem sodi tudi zajetno delo »Banatske here«, ki jo je pripravilo osem različnih avtorjev, etnografov, lingvistov, biologov, zvečine muzejskih delavcev, in nekaj takih, ki sicer niso muzealci, a so dobri poznavalci Banata in njegovih ljudi, kakor to poudarja urednik v krajšem uvodu. Pod imenom »Hera«, »Era« ipd. je mišljena posebna srbska etnična skupina, ki živi v vzhodnem delu Banata, na tej in oni strani jugoslovansko-romunske državne meje. Tako ime vzdevajo njenim pripadnikom bližnji, »neerski« sosedje, medtem ko se ponekod imenujejo tako tudi sami prebivalci herskih vasi.

Uvodu sledi troje obsežnejših poglavij pod imeni: Območje in naselja banatskih her, Gospodarstvo in tehnologija, Družbeno življenje. Opisi so vselej pestro ilustrirani z diagrami, skicami in fotografijami. Raziskovalci so se v celoti posvetili sistematičnemu proučevanju pokrajine in njenih ljudi in so mimo tega upoštevali tudi pomožne vede, kakor je n. pr. lingvistika in terminologija, da bi tako ustvarili kar najpopolnejše zaključke. Hersko narečje je posebej proučil dr. Pavle Ivič, ki ga je pravilno uvrstil med severnosrbske dialekte, vendar pravi, da je izrazito individualen dialekt Vojvodine. V zaključni besedi je urednik združil nekaj podrejenih vprašanj v osnovnem vprašanju: Nastanek in razvoj skupine banatskih her. Tu ugotavlja najprej, od kod prihaja beseda Ero oziroma Hero. Beseda pomeni v osnovi Hercegovca. Vendar je znano, da uporabljajo besedo v tej obliki nehercegovski prebivalci večinoma v porogljivem pomenu. Zaradi poznejših premikanj prebivalstva iz Hercegovine se je tudi ime Hero, Ero razširilo iz ožjih meja Hercegovine naprej v Bosno, n. pr. okolico Rogatice v JV Bosni, mimo tega se je udomačila tudi med prebivalci Starega Vlaha v zahodni Srbiji in v neposredni okolici Užica. Tako imenujejo celotno užiško oblast največkrat ersko. Ime lahko zasledimo še naprej v zahodni Bosni in Liki, tok preseljevanja ljudi z dinarskega območja pa se ni ustavil na Donavi in Savi, temveč se je širil naprej v današnji Srem, Vojvodino in Rumunijo.

Ponekod je ime prevzelo tudi povsem nov pomen. Tako ne označuje le Hercegovca v resnem ali porogljivem pomenu, marveč pomeni tudi nosača, to je postreška, ali pa je prešlo v pomen hlapca ali tujega delavca sploh. Ime v takem pomenu se je ohranilo v Vojvodini, v današnji rabi pa ga uporabljajo v vzhodnem Sremu za Ličane, ki so prihajali sem kot gozdni delavci, ali pa so